

**BOLA TARBIYASIDA OILA, MAKTAB VA MAHALLA
HAMKORLIGINING IJTIMOIIY-PEDAGOGIK ASOSLARI**

*Muallif: Tojiboeva Dilshodaxon Xudoyberdiyevna
Andijon viloyati Bo'ston tumani 23-maktab psixologi*

Annotatsiya Mazkur maqolada barkamol avlodni voyaga yetkazishda oila, maktab va mahalla hamkorligining o'ziga xos xususiyatlari tahlil qilingan. Bola shaxsining shakllanishi faqatgina bir yo'nalishli jarayon emas, balki ijtimoiy institutlarning jipsligini talab etuvchi tizimdir. Oila tarbiyaning asosi va poydevori hisoblansa, maktab bu jarayonni ilmiy va metodik jihatdan boyitadi. Mahalla esa ijtimoiy nazorat va milliy qadriyatlarni singdirishda o'ziga xos ko'prik vazifasini o'taydi. Ushbu uchlik hamkorligi yoshlarning huquqbuzarliklardan yiroq bo'lishi va ma'naviy yetukligini ta'minlashda muhim ahamiyatga ega. Maqolada mazkur tizimning huquqiy asoslari va bugungi kunda uchrayotgan dolzarb masalalari ilmiy nuqtayi nazardan ko'rib chiqilgan. Hamkorlikning samarali mexanizmlarini yaratish bo'yicha amaliy taklif va mulohazalar bayon etilgan. Kelajak avlod tarbiyasida ushbu ijtimoiy sheriklikning o'rni beqiyos ekanligi asoslab berilgan.

Kalit so'zlar: Oila, maktab, mahalla, hamkorlik, tarbiya, ma'naviyat, ijtimoiy muhit, qadriyat, barkamol avlod, pedagogik mahorat.

Kirish

Insoniyat tarixining har qanday bosqichida yosh avlod tarbiyasi jamiyatning ustuvor vazifasi bo'lib kelgan. Bugungi globallashuv sharoitida axborot xurujlari va turli yot g'oyalar ko'paygan bir davrda bolaning tarbiyaviy muhitini sog'lom saqlash yanada murakkablashdi. O'zbekiston Respublikasi taraqqiyotining yangi bosqichida ta'lim va tarbiyaning uzviyligini ta'minlash davlat siyosatining eng muhim yo'nalishlaridan biriga aylandi. Bu borada "Oila — maktab — mahalla" hamkorligi konsepsiyasi o'zining hayotiylikini isbotlamoqda. Ushbu uchta bo'g'inning jipsligi nafaqat bilimli, balki ma'naviy-axloqiy jihatdan baquvvat shaxsni voyaga yetkazishning kafolatidir. Agar ushbu zanjirning birgina halqasi zaiflashsa, tarbiya tizimida bo'shliq paydo bo'ladi va bu oqibatda jamiyat uchun salbiy oqibatlarni keltirib chiqarishi mumkin.

Asosiy qism

1. Oila – Tarbiya o'chog'i va poydevori. Bola dunyoga kelgan ilk kunidanoq ijtimoiy muhitni oila orqali taniydi. Oila — shaxs shakllanadigan eng kichik va eng muhim ijtimoiy guruhdir. Bolaning xarakteri, dunyoqarashi va qadriyatlari tizimi dastlab ota-onaning xatti-harakati va o'zaro munosabati asosida shakllanadi. Abu Nasr

Forobiy aytganidek, tarbiya — bu insonni axloqli qilish demakdir va bu jarayon oiladagi muhitdan boshlanadi. Agar oilada o‘zaro hurmat, kitobxonlik va mehnatsevarlik an‘anasi bo‘lsa, bola buni tabiiy ravishda o‘zlashtiradi. Biroq, zamonaviy hayotda ba‘zi ota-onalarning tarbiyani butunlay maktab zimmasiga yuklab qo‘yishi kuzatilmoqda, bu esa hamkorlikning buzilishiga olib keladigan dastlabki omildir.

2. Maktab – Ilm va ijtimoiy moslashuv maskani. Maktab oiladagi tarbiyani davom ettirgan holda, unga tizimlilik va ilmiy yo‘nalish beradi. O‘qituvchi — bolaning ijtimoiy hayotdagi ilk ustoz va namunasi. Maktabda bola nafaqat fanlarni o‘zlashtiradi, balki jamoada yashashni, qoidalarga amal qilishni va mas‘uliyatni o‘rganadi. Maktab ota-onalar bilan muntazam aloqada bo‘lishi, bolaning har bir yutug‘i yoki kamchiligi haqida o‘z vaqtida xabardor qilishi lozim. Bugungi kunda pedagoglarning ota-onalar bilan "mahallabay" tizimida ishlashi, o‘quvchilarning yashash sharoiti bilan tanishishi hamkorlikning amaliy ifodasidir.

3. Mahalla – Ijtimoiy nazorat va qadriyatlar qo‘rg‘oni. O‘zbek xalqining o‘ziga xos mentalitetida mahalla — tarbiya maskani hisoblanadi. "Bir bolaga yetti mahalla ota-ona" degan maqol bejiz aytilmagan. Mahalla o‘quvchi yoshlarning bo‘sh vaqtini mazmunli tashkil etishda, ularni yot g‘oyalar ta‘siridan himoya qilishda muhim rol o‘ynaydi. Mahalla faollari, profilaktika inspektorlari va nuroniylar ishtirokidagi suhbatlar yoshlarda vatanparvarlik va mahalla sha‘nini asrash tuyg‘usini uyg‘otadi. Ayniqsa, uyushmagan yoshlar bilan ishlashda mahalla tizimi maktab va oila o‘rtasidagi bog‘lovchi bo‘g‘in bo‘lib xizmat qiladi.

4. Hamkorlikning samarali mexanizmlari. Uchlik hamkorligini kuchaytirish uchun quyidagi chora-tadbirlar muhim ahamiyat kasb etadi: * **Ochiq muloqotlar:** Maktablarda faqat "majlis" emas, balki psixologik treninglar va hamkorlikdagi madaniy tadbirlar o‘tkazish. * **Axborot almashinuvi:** Bolaning xulq-atvoridagi o‘zgarishlar haqida maktab va mahalla o‘z vaqtida oilani xabardor qilishi. * **Jamoatchilik nazorati:** "Oila va maktab hamkorligi" jamoat kengashlarining ishini jonlantirish. * **Namunali oila targ‘iboti:** Mahallada namunali oilalar ishtirokida yosh oilalar va o‘quvchilar uchun mahorat darslarini tashkil etish.

Xulosa

Bola tarbiyasi — bu yaxlit va uzluksiz jarayon. Oila, maktab va mahalla hamkorligi o‘zaro ishonch va mas‘uliyatga tayansa, biz ko‘zlagan barkamol avlod g‘oyasi haqiqatga aylanadi. Bu uch institut bir-birini inkor etmaydi, balki to‘ldiradi. Oila mehrni, maktab bilimni, mahalla esa ijtimoiy tajribani beradi. Shundagina yoshlarimiz har qanday mafkuraviy tahdidlarga qarshi turishga qodir, vatanparvar va yuksak ma‘naviyatli bo‘lib yetishadi. Hamkorlikning mustahkamlanishi davlatimizning kelajagi va millatimizning o‘zligini asrash uchun xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Mirziyoyev Sh.M. "Yangi O‘zbekiston strategiyasi". – Toshkent: "O‘zbekiston", 2021.
2. Shoumarov G‘.B. "Oila psixologiyasi". – Toshkent: "Sharq", 2008.
3. Zunnunov A. "Pedagogika tarixi". – Toshkent: "Sharq", 2004.
4. O‘zbekiston Respublikasining "Ta’lim to‘g‘risida"gi Qonuni. – Toshkent, 2020.
5. Karimova V. "Ijtimoiy psixologiya va ijtimoiy amaliyot". – Toshkent, 2002.
6. G‘oziyev E.G‘. "Psixologiya (Yosh davrlari psixologiyasi)". – Toshkent, 1994.
7. Munavvarov A.K. "Oila pedagogikasi". – Toshkent: "O‘qituvchi", 1994.
8. "Oila va maktab" ilmiy-metodik jurnali, 2023-yil sonlari.